

Remissvar från Omställning Gävle

Färdplan klimatneutralt Gävle 2035

Att Gävle har ambitionen att ligga i täten vad gäller minskad klimatpåverkan uppskattas. Trots vårt beroende av omvärldsfaktorer och beslut på nationell- och EU-nivå kan det som görs på lokal nivå inspirera andra och beslutsfattare på högre nivåer att skärpa krav på minskad klimatpåverkan. Som helhet är klimatfärdplanen mycket bra. Den täcker många aspekter, är välskriven och har en föredömligt upplagd åtgärdslista. Men det finns alltid möjligheter till förtydliganden och kompletteringar. Här kommer några sådana.

Allmänna kommentarer

Många blir nog förvirrade av skillnaderna mellan territoriella och konsumtionsbaserade utsläpp och att de överlappar varandra. I definitionen av klimatneutralitet står att utsläppen inom Gävle kommun, dvs de territoriella, skall vara noll eller kompenserade år 2035. Men strax innan står att målet omfattar både territoriella och konsumtionsbaserade utsläpp. Det måste förtydligas hur stora utsläppen är totalt idag (senaste beräkningen) för respektive kategori. Figuren på sid 11 visar de territoriella utsläppen idag är ca 300 KtCO_{2e} och att vi kan tillgodoräkna oss ca -50 KtCO_{2e} från externa trender, dvs då återstår ca 250 KtCO_{2e}. De konsumtionsbaserade utsläppen i landet anges vara ca 8 ton CO_{2e} per person. Med 100 000 invånare i Gävle motsvarar det ca 800 KtCO_{2e} eller mer än tre gånger de territoriella! Om man antar en viss överlappning handlar det sannolikt om ett totalt utsläpp på drygt 1000 KtCO_{2e} som måste sparas eller kompenseras bort på 15 år. Storleken på åtagandet och relationerna mellan de territoriella och konsumtionsbaserade utsläppen borde klargöras redan i inledningen/sammanfattningen.

Det borde också finnas en liknande lista på konsumtionsbaserade utsläppen som den för territoriella, dvs med effekt och kostnad. Procentsatserna på konsumtionsbaserade utsläpp i slutet av färdplanen borde vara relaterade till det totala åtagandet som innebär att relativ minskning av de konsumtionsbaserade utsläppen ger ungefär tre gånger större minskning av totala utsläpp jämfört med motsvarande relativa minskning av de territoriella utsläppen.

Åtagandet är kommunalt och kommunen måste föregå med gott exempel och visa medborgarna vad som kan åstadkommas när viljan finns. Därför är det väldigt viktigt att kommunen verkligen genomför åtgärder som man har rådighet över i förslagslistan. Detta borde stå som en tydlig viljeinriktning i inledningen. Att politiken är tydlig och visar handlingskraft påverkar även folkhälsan. Den ökade oron och ångesten över vad ett ändrat klimat kan medföra måste tas på allvar.

Klimatpåverkan handlar till största delen om energianvändning och vilka energislag som använts för produktion och tjänster. Ur klimatsynpunkt är det viktigt att energianvändningen i minsta möjliga grad baseras på förbränning, vilket alltid medför koldioxidutsläpp. Därför bör man tydligt skilja mellan fossil energi, bioenergi (ursprung växtlighet) och flödande energi (sol-, vind- och vattenkraft). Att klumpa ihop bio- och flödande energi under beteckningen förnybart är olyckligt eftersom de ger helt olika klimatpåverkan. Den sista kategorin ger inga koldioxidutsläpp vid drift vilket skiljer sig mycket från energi producerad med biobränslen. Idag diskuteras livligt i vilken grad biobränslen skall betraktas som fullt ut

klimatneutrala. Ju kortare tidsperspektiv, i det här fallet 15 år, desto mer tveksamt blir det att betrakta bioenergin som klimatneutral. Återväxten av biomassa handlar för det mesta om 50-100 år.

Kommentarer kopplade till den löpande texten

Sid 4. Det borde nämnas att framställning av biobränslen som HVO m.fl. medför energianvändning och vilket slag av energi som brukar användas. I flertalet fall är dessa inte klimatneutrala.

Sid 5 figur. Det är inte tydligt om verktygslådan bara omfattar kommunens verksamhet eller är bredare. Om den är tänkt som en bredare beskrivning så borde kommunens eget åtaganden vara tydligare tex. egna fordon och transporter, byggande och drift av egna byggnader etc. Idag ställs inte ens krav på klimatberäkningar för det nya Kulturhuset.

Sid. 7. Utmärkt att Gävle kommun har en koldioxidbudget. Den bör kommuniceras till medborgarna då det kan vara ett sätt att förklara de minskningar som måste göras.

Sid 8. Koldioxidlagring är under utveckling och har inte kommit igång i stor skala, borde inte räknas med. Istället för att elda skogsbränslen bör kolet behållas i marken. Hyggesfritt skogsbruk och ekologisk odling måste främjas.

Sid 12. I referensscenariet antas utsläppen från uppvärmning av bostäder minska med 60%. Det är möjligt om det kommer att sällas krav på prestanda och införs ekonomiskt stöd för energieffektiviseringsåtgärder på nationell nivå. Annars händer sannolikt inget, ens om det är lönsamt, har historien visat. Det är också skillnad på om energibesparingen beror på åtgärder som minskar energibehovet (tex tilläggsisolering) eller om man sätter in en värmepump som nominellt minskar energianvändningen men innebär en ökad elanvändning utan att ha förbättrat huset energiprestanda. Av beskrivning borde framgå hur mycket ny elanvändning man räknat med för att uppnå 60% minskad energianvändning i bostäder.

”När vi bygger nya stadsdelar finns möjligheten att planera för en klimatneutral plats från grunden.” Vad menas med en klimatneutral ”plats” och vad menas med en ”klimatneutral byggnad”? Detta går inte att förstå utan förtydliganden.

Det står att ”Det är dyrare och svårare att minska utsläppen från redan befintliga stadsdelar” än när man bygger nytt. Den nyttillkomna bebyggelsen kommer ju alltid att medföra nya klimatbelastningar hur klimatsmart man än gör den. Och det är förhållandevis billigt att energieffektivisera i befintlig bebyggelse jämfört med att bygga nytt. Det går inte att ställa nybyggande mot åtgärder i befintlig bebyggelse på det sättet. Det är klart att man skall göra rätt från början och göra både och.

Det står ”Metoder för att mäta och förbättra nya stadsdelars klimatprestanda behöver utvecklas.” Visst saknas det kunskap hos tjänstemän och projektörer. Men ett problem är idag att olika aktörer definierar vad som är en klimatneutral och klimatpositiv byggnad på olika sätt tex vad gäller kollagring i träprodukter, klimatkompensation och möjligheten att

tillgodogöra sig framtida tekniker som är långt ifrån ekonomiskt rimliga idag och kanske aldrig kommer att bli det (tex CCS och BioCCS som innebär kolinfångning och lagring under havsytan).

Sid 13. Det står att förtätning och att bygga på höjden skulle innebära miljömässiga fördelar. Vilka är de miljömässiga fördelarna? – Mindre resande äts med största sannolikhet upp av de större klimatavtrycken för höga hus som dessutom medför högre kostnader och en rad kvalitetsbrister ifråga om boendemiljön (tex, mindre grönytor, sämre lägenheter, större sårbarhet, sämre närlimat och utrymmen för umgänge utomhus i närmiljön).

Det står "Statliga utredningar kring att nå en fossilfri fordonsflotta till 2030 pekar på att trafiken måste minska med omkring 20% och att det är i tätorterna detta uteslutande måste ske." Ur miljösynpunkt är inte så mycket vunnet om fossilbilar ersätts med stora tunga elbilar. Fossilbilarna kan gå på HVO och inblandade biobränslen. Materialet i nya stora elbilar innebär en stor utarmning av naturresurser (tex. begränsade lager av vissa metaller) och stort behov av eleffekt (framtidens bristvara). Kommunen måste främja mindre bilar tex genom högre parkeringsavgifter för större bilar (differentiera storleken parkeringsrutor). Men även avgiftsbelagd parkering vid köpcentra och bättre kollektivtrafik för att minska bilåkandet, främja kollektivtrafik och handeln i city.

Sid. 15 "Övergången till eldrivna bilar kommer innebära en viss energieffektivisering då verkningsgraden i elmotorer är 85–95 % vilket kan jämföras med förbränningsmotorernas 25–40 %." Om elen som man tankar kommer från ellagring via vätgas så blir det samma verkningsgrad som förbränningsmotorernas. Man har bara flyttat den dåliga verkningsgraden från bilen till ellagret.

Sid. 16. Förutom att effektivisera kollektivtrafik och cykel genom bilpooler mm, bör man även betona hälsoaspekten, att vi behöver ren luft, att en del gator i Gävle ligger för högt i skadliga värden. Naturvårdsverket visar att hälsoeffekter från förhöjda halter av NO₂ och PM_{2.5} kan med konservativa bedömningar skattas orsaka samhällsekonomiska kostnader på ca 56 miljarder SEK år 2015. Enbart produktivitetstförluster från sjukfrånvaro kan uppskattas orsaka samhällsekonomiska kostnader på ca 0,4% av BNP i Sverige.

Sid 17. "Eftersom Gävle befinner sig i en expansiv fas där mycket nytt ska byggas kommer ett stort transportbehov uppstå." Att effektivisera användningen av uppvärmd yta måste också vara ett viktigt mål. Inte minst under pandemin, när mycket arbete sköts hemifrån, har det visat sig att man klara sig med mindre kontorsyta.

"Övergångsbränslen som HVO, etanol, biogas, (biobensin inom kort) kommer vara viktiga under denna period." Framställning av biodrivmedel kräver el. Dessa ger fortfarande utsläpp – det viktiga är färre och effektivare transporter.

"EU:s krav, det vill säga att snabbladning finns vart 10 mil." Hur rimmar det med behovet av effektbegränsningen vissa perioder?– Elstolparna måste ha effekttaxa – kostnaden för snabbladning skall stå direkt proportion till effekttillgången. Tex röd varningslampa (dyrt) under höglast-/effektbristtid.

Sid 18. "EU storsatsar på vätgas i initiativet Gröna Given och det finns ett stort vätgasintresse i Gävleborg även av affärsmässiga skäl." Det är bra att det står: "i omvandlingen från el till vätgas förlorar man 30-40% av energin." Men detta borde kompletteras med: "Vid omvandling från vätgas till el förloras ungefär lika mycket, dvs man får bara tillbaks ca 1/3 av den inmatade elen i systemet el-vätgas-el. Ur miljösynpunkt är det sannolikt bättre att sälja överskottselen från sol och vind till utlandet än att kasta bort 2/3 i omvandlingsprocesser.

"Gävle växer i snabb takt och byggbehovet är inte helt lätt att kombinera med de ambitiösa klimatmål kommunen har.... Över hälften av utsläppen härrör från importerade varor och tjänster". Behovet av byggande är väldigt konjunkturberoende och har redan börjat minska. Ur miljösynpunkt borde en viktig åtgärd vara att skapa regelverk som gör att det befintliga byggnadsbeståndet utnyttjas bättre, tex att få äldre som bor överstort att flytta till mindre bostäder. Kommunal verksamhet borde vara ett naturligt verktyg för att nyttja lokaler som står tomma. Varje rivning och efterföljande nybygge innebär att man gör avsteg från möjlighet till återvinning och cirkulär ekonomi. Ett typexempel är byggande av det nya kulturhuset där man river en fungerande byggnad av betong för att sedan bygga nytt. Nya byggnader i betong genererar en stor CO2-belastning. Man ställer idag inga tydliga krav på att begränsa dem. I en totalanalys måste man även se hur befintliga byggnader och tomma lokaler kan användas i jakten på minskad klimatbelastning. Att få det redan byggda att utnyttjas effektivt borde vara ett mål.

Sid 20. "Byggvarubedömningen används idag som ett hjälpmedel i denna process för att få indikatorer på livscykelanalyser för varje material som används." Troligen missuppfattning. Byggvarubedömningen och SundaHus används för val av byggmaterial främst med avseende på kemikalier och emissioner. Byggsektorns Miljöberäkningsverktyg används för livscykelanalyser vad gäller klimatpåverkan.

Sid. 23. Användning av spillvärme bör utnyttjas så mycket som möjligt. Det finns forskning på detta bl.a. vid Luleå Tekniska Högskola. Krav bör alltså ställas på Microsoft att bidra med sin spillvärme, t ex till ett växthus som tex kan förse kommunen med färska grönsaker.

Sid 26. Överenskommelser med näringslivet, t ex att skattefinansierade vinstdrivna verksamheter som de 11 hemtjänstföretagen samordnar sig områdesvis med den kommunala hemtjänsten för att få ner användandet av personbilar.

Sid 29 "En viktig del i cirkulära affärsmodeller är att produkter används och repareras så långt som möjligt innan de återgår till kretsloppet". "...innan de kasseras för gott" vore mer lättförståeligt. För att stärka lokal ekonomi och småföretagande är det viktigt att konkurrensen sker på lika villkor vad gäller skatter och avgifter. Koncerner och storbolag har ofta möjlighet att undkomma skatter genom "smarta affärsupplägg" tex. på pappret utländsk hemvist. Jämför rörelsen i England kallad : Fair tax payers.

Sid 30. "Kommunen kan också arbeta med frågan i sina skötselplaner av natur och försöka bevara träd och växtlighet vid exploateringar som också fyller många andra funktioner för vår hälsa och välbefinnande." Nyare forskning tyder på att hyggesfritt skogsbruk är bäst för

Kommenterad [MG1]: Jag tror att detta är tekniskt komplicerat. Energin går till massa kylaggregat med individuella utsläpp. Men kanske går det att samla ihop till ett angränsande växthus. Då klarar man uppvärmningen vintertid men det går åt massa elektricitet till belysning av växterna under vintern. Jag tycker vi skall återgå till att äta mer rotsaker på vintern och utveckla metoderna att konservera föda från sommar till vinter.

210325

miljön, klimatet, välmåendet och plånboken. Därför har många kommuner infört det. Gävle borde också ha som mål att sköta sitt skogsinnehav hyggessfritt.

Sid 33. Listan över prioriterade åtgärder med Effekt, Kostnad och Rådighet är mycket bra och kan naturligtvis kompletteras efter hand. Ett komplement kunde handla om kommunala fordon och resor, tex att kommunen skall inhandla fordon med minsta storlek och vikt som klarar uppdragen och att i valet också skall vägas in tillverkningens miljö-/klimatbelastning.

Sid 35. Transporter ruttoptimeringsprogram: att samordna de 11 skattefinansierade vinstdrivna hemtjänstföretagen områdesvis med den kommunala hemtjänsten.

Sid 36. Utmärkt med bilfria zoner, kan utökas till bilfria dagar, ex. Paris kan, en söndag i månaden.

Sid 38. För att nå klimatneutralitet enligt Gävles ambitioner tycks den största svårigheten gälla de konsumtionsbaserade utsläppen. Där har kommunen också mindre rådighet. För trovärdighetens skull borde en diskussion om hur vi skall agera på det här området införas. Som det står nu kan man inte förstå situationen på annat sätt än att vi inte kommer klara klimatneutralitet till år 2035 ifråga om konsumtionsbaserade utsläpp. Förhoppningsvis kan det gå vad gäller de territoriella utsläppen. Antingen får man lämna målet om klimatneutral konsumtion eller förklara hur vi skall kunna nå dit. Nästan varenda pryl vi ser omkring oss har tillverkats utanför kommunen och det skulle behövas kraftfulla statliga styrmedel för att minska konsumtionen av tex importerade fordon, elektroniska prylar, betong, stål mm.

Förslag på ytterligare åtgärder från Omställning Gävle

Vi föreslår att Gävle kommun prövar idén med medborgarråd då alla medborgare behövs för att lösa vår gemensamma ödesfråga.

Uppmuntra klimatsmart skötsel av jord och skog

Skapa en kommunkarta med fastigheters energianvändning och produktion av förnybar el per Atemp respektive person (stimulerar fastighetsägare till att sänka energianvändningen)

Redovisning av vegetationens koldioxidupptag på olika typer av mar i kommens ägo, tex parkmark, kvartersmark, skogsmark etc. (skapar förståelse för vegetationens dämpande klimatpåverkan och i synnerhet trädens betydelse)

Redovisa vegetationens och markens övriga ekosystemtjänster på kommens mark (dämpar luftföroreningar, renar och fördröjer ytvattenflöden, förbättrat mikroklimat, viss bullerdämpning..)

Begär in och redovisa nya anläggningars och byggnaders klimatavtryck

Uppmuntra odlingsmöjligheter på balkonger, gårdar och friytor i staden. Ställ krav på visst odlingsutrymme i nybebyggelse genom Gavlegårdarna och Gavlefastigheter samt vid markanvisningar (enskilda och gemensamma odlingar skapar engagemang, kunskaper, gemenskap och viss självförsörjning)

210325

Begär redovisning nybyggnaders sårbarhet vad gäller tillfälligt avbrott i datakommunikation, el-, värme- och vattentillförsel. MSB säger att enskilda hushåll skall kunna klara sig upp till en vecka i krissituationer. (Vad händer tex vid bortfall 6 timmar, 1 dygn, 3 dygn och 7 dygn)

Uppmuntra och utnyttjande naturunderstödda lösningar vid nybyggande tex självdragsventilation, förvärm/kyld tilluft i markkulvert, fuktbufferande väggar, luftrening genom växtlighet, effektiv yttre solavskärmning, solfångare (varmvatten och begränsad uppvärmning), solceller, vind- och vattenkraftskontrakt etc.

Omställning Gävle försöker på olika sätt påverka opinionen för en snabb omställning till fossilfritt samhälle. Bl.a. har vi arbetat med e-petitioner för livsmedelssäkerhet, hyggesfritt skogsbruk och införande av medborgarråd.

Vi bidrar gärna fortsättningsvis med kunskapsförmedling och kreativa aktiviteter.
Vår hemsida är www.omstallninggavle.se